Saaja: Eduskunnan talousvaliokunta

Viite: Talousvaliokunta 22.3.2024 klo 11.00 / E 6/2024 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: E 6/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission viisi uutta aloitetta taloudellisen turvallisuuden parantamiseksi

---

Business Finland kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää seuraavia päähuomioita asiaan:

- Kannanmuodostuksen kohteena oleva Komission aloitteiden paketti on osa laadittu vastauksena käynnissä olevaan turvallisuusympäristön muutokseen. EU-tason tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-ohjelmissa (TKI) on viime vuosina jo toteutettu merkittäviä kansainvälisen yhteistyön rajoituksia ja tiukennuksia geopoliittisen muutoksen seurauksena ja tämä suunta tulee näillä näkymin jatkumaan.
- Komission aloitteista on pyritty muodostamaan tasapainoinen kokonaisuus, jossa myös kilpailukykynäkökohdat otetaan huomioon. On positiivista, että kilpailukyvyn kasvattaminen ja kansainvälisen yhteistyön edistäminen on huomioitu suojautumisen rinnalla, ja näihin liittyviä konkreettisia toimenpiteitä valmistellaan ja vahvistetaan.
- Komission eri osa-alueet koskevat sekä EU-tason toimia että puhtaasti kansallisia kompetensseja. On hyvä, että jäsenmaiden kansallisia toimia harmonisoidaan siten, että ne toimivat mahdollisimman yhtenäisesti ja aukottomasti erityisesti turvallisuuden kannalta tärkeissä toiminnoissa ja teemoissa.
- On pienin varauksin perusteltua esittää Suomen kantana, että EU:n ratkaisujen tulee perustua lähtökohtaisesti kauppaa vapauttaviin ja arvoketjuja monipuolistaviin ratkaisuihin. Pienenä kehittyneenä avotaloutena Suomi on aiemmin kuulunut maailmantalouden avautumisen hyötyjiin. Kaupan esteiden poistamista kannattaa kuitenkin jatkossa tehdä erityisesti ns. samanmielisten maiden kesken, muiden maiden osalta kriittisiä riippuvuuksia vähentäen.
- Pienen avotalouden on pystyttävä tasapainoilemaan tutkimuksen avoimuuden ja taloudellisen turvallisuuden välillä. Suomen kaltaisessa pienessä maassa yritysten kilpailukyky perustuu väistämättä pääosin muualla kehitettyyn tietoon ja teknologioihin. On elintärkeää välttää eristäytymistä ja turvata yrityksillemme pääsy näiden kilpailukykytekijöiden lähteille samaan aikaan, kun turvallisuusajattelu puoltaa joiltakin osin tutkimuksen avoimuuden rajoittamista. Suomen on selvityksessä esitetyn mukaisesti perusteltua tukea lähestymistapaa: ”niin avointa kuin mahdollista ja niin suljettua kuin välttämätöntä”.
- Komission aloitteissa kansallisille rahoittajille ja muille julkisille toimijoille osoitetaan uusia taloudellisen turvallisuuden tukemiseen liittyviä tehtäviä. Suomen kantana on perusteltua esittää, että osa toimista on resurssivaatimuksiltaan haastavia pienten jäsenmaiden viranomaisille ja TKI-sektoreille. On kuitenkin vaikea nähdä, että nykyisen turvallisuusympäristön muutoksiin voisi olla vastaamatta.

Yhteenvetona Busines Finland toteaa:

- *Suomen kannalta oikean tasapainon löytäminen kokonaisturvallisuuteen liittyvien huolien ja uhkiin varautumisesta aiheutuvien haittojen, kuten hallinnollisen kuorman ja kustannusten kasvun välillä on haastavaa. Kokonaisuutena selvitys ja siinä esitetyt Suomen kannat onnistuvat tässä tasapainoiluissa varsin hyvin ja Business Finland on valmis puoltamaan esitettyjä linjauksia.*

Yksityiskohtaisempina kommentteina Business Finland esittää seuraavat näkemykset:

Yleisesti Taloudellisesta turvallisuudesta

Taloudellisen turvallisuuden teema on Brysselissä ja globaalisti (USA, Kiina) hyvin ajankohtainen ja laajasti esillä, On todennäköistä, että suhde taloudelliseen turvallisuuteen tiukkenee tulevaisuudessa, kun suurvaltakilpailu kiihtyy. Taloudellinen turvallisuus nähdään osana kokonaisturvallisuutta, ja on ymmärrettävää, että asiaan halutaan ottaa entistä proaktiivisempi ote. Myös EU:ssa tarvitaan taloudellisen turvallisuuden varmistamiseen yhdenmukaisia ja vaikuttavuudeltaan riittäviä toimia.

On pienin varauksin perusteltua esittää, että EU:n ratkaisujen tulee perustua lähtökohtaisesti kauppaa vapauttaviin ja arvoketjuja monipuolistaviin ratkaisuihin. Pienenä kehittyneenä avotaloutena Suomi on aiemmin kuulunut maailmantalouden avautumisen hyötyjiin. Samalla on kuitenkin syytä tunnistaa, että maailma on parhaillaan liukumassa kohti valtakeskittymien kiristyvää kilpailua ja kauppaa rajoittavia toimia. Saamme varautua siihen, että taloudellisista riippuvuuksista tulee suurvaltapolitiikan kiristysvälineitä (weaponising dependences). Linjauksissa mainittu arvoketjujen monipuolistaminen tulisi kohdentaa kriittisten riippuvuuksien vähentämiseen esimerkiksi teollisen tuotannon ja kilpailtujen luonnonvarojen osalta. Tavoiteltavaa on integraation edistäminen ja kaupan esteiden vähentäminen ns. samanmielisten maiden kesken.

Eurooppaan muualta suuntautuvien negatiivisten vaikuttamistavoitteiden patoaminen voi tapahtua vain jos tilannekuvamme ja -ymmärryksemme on ajan tasalla. Selvityksessä esitetyn kannan mukaisesti tarvitaan EU:n yhtenäinen, tietoon pohjautuva tilannekuva etenkin niistä sektoreista ja riippuvuuksista, joita voidaan käyttää voimapolitiikan välineinä. EU:n oman tilanteen hahmottaminen ei riitä, vaan ymmärrystä tarvitaan kaikkien globaalien valtakeskittymien pyrkimyksistä ja mahdollisista vaikuttamisen keinoista.

Taloussuhteet ovat enenevissä määrin alisteisia geopolitiikalle ja kokonaisturvallisuudelle. Esitettyjen linjausten mukaisesti on selvää, että taloudellisesta turvallisuudesta on tulossa kiinteä osa EU:n ulkosuhteita, mikä korostaa EU:n kolmasmaasuhteiden merkitystä ja tarvetta kyetä viestimään EU:n lähestymistavasta.

Tutkimuksen turvallisuuden parantamisesta

Selvityksessä esitetyllä tavalla kansallisille rahoittajille osoitettava, entistä suurempi rooli tutkimuksen turvallisuuteen ja tulosten suojaamiseen liittyvien käytäntöjen edistämisessä on resursoinnin näkökulmasta haastava. EU on omissa rahoitusohjelmissaan ottanut aiempaa tiukempia rajoitteita käyttöön jo nykyisen ohjelmakauden alussa (2021) erityisesti kriittisiksi luokitelluissa teemoissa ja teknologioissa. Vastaavaa käytäntöä ei kansallisella tasolla ole ollut, mistä on muodostunut epäjatkuvuuskohta kansallisen ja EU-tason välille. On perusteltua, että tavoitteena on nyt muodostaa Eurooppaan yhtenäinen ja yhdenmukaisilla periaatteilla toimiva tutkimusrahoituksen kenttä ja kannustaa sekä kansallisia tutkimusrahoittajia että tutkimusorganisaatioita harkitsemaan turvallisuuteen liittyviä näkökohtia entistä laajemmin ja syvällisemmin. Mielenkiintoisia esimerkkejä mahdollisista toimintamalleista tarjoavat esimerkiksi Hollanti ja Iso-Britannia, joissa toimii kansallinen TKI-toimijoiden neuvontapiste taloudelliseen ja tutkimusturvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Ehdotettujen toimenpiteiden toteuttaminen vaatii resursseja joiden irrottaminen tulee olemaan haastavaa, mutta on vaikea nähdä että nykyisen turvallisuusympäristön muutoksiin voisi olla vastaamatta.

Tutkimuksen turvallisuuden parantamisessa keinoksi on perustellusti valittu *Council recommendation*, neuvoston suositus, joka jättää jäsenmaille tilaa valita tarkoitukseen vastaavat keinot kansallisessa toteutuksessa. Esityksen tavoitteena on ennen kaikkea taata tietty EU:n laajuinen turvallisuuteen liittyvä minimitaso. Täysin yhtenevään toteutukseen ei esitetyillä toimenpiteillä päästä, koska suositukset ovat osittain yleisluontoisia ja jättävät paljon tulkinnanvaraa. Tämä on kuitenkin hyväksyttävää, kun vaihtoehtona olisi ollut tiukan regulaation sitova ja epäilemättä liankin yksityiskohtainen ohjaus kansallisen kompetenssin toteuttamisesta.

Pienelle avotaloudelle tasapainoilu tutkimuksen avoimuuden ja taloudellisen turvallisuuden välillä on erityisen haastavaa. Suomen kaltaisessa pienessä maassa yritysten – ja monilta osin myös tutkimuksen – kilpailukyky perustuu väistämättä pääosin muualla kehitettyyn tietoon ja teknologioihin. On elintärkeää välttää eristäytymistä ja turvata yrityksillemme pääsy näiden kilpailukykytekijöiden lähteille. Samaan aikaan turvallisuusajattelu kyseenalaistaa tutkimuksen avoimuuden mielekkyyden. Kansainvälisen yhteistyön rajoitukset ovat aiemmin liittyneet lähinnä soveltavaan tutkimukseen ja innovointiin eli melko markkinaläheisiin toimiin ja tällöinkin vain rajatuissa teemoissa ja teknologioissa. Nykyisin myös perustutkimus nähdään vähintään yhtä kriittisenä suojauksen kohteena, koska aineettomien oikeuksien suojaukseen käytettävät työkalut eivät aina toimi innovaatioprosessin aikaisimmissa vaiheissa. Suomen on selvityksessä esitetyn mukaisesti perusteltua tukea Horisontti-ohjelmista tuttua lähestymistapaa: ”niin avointa kuin mahdollista ja niin suljettua kuin välttämätöntä”.

Valkoinen kirja tukivaihtoehdoista sellaisen teknologian tutkimukseen ja kehittämiseen, jolla on kaksikäyttöpotentiaalia

Ehdotus EU:n TKI-ohjelmien säädösperustan muuttamisesta siten, että puiteohjelmat avataan myös kaksoiskäyttöteknologioiden kehittämiseen on kannatettava. Kaksoiskäyttöteknologioita sovelletaan entistä enemmän ristiin siviili- ja puolustusalan käyttökohteissa ja niiden välinen raja on häilyvämpi. Nykyinen käytäntö rahoitusohjelmien rajaamisesta tiukasti jompaankumpaan johtaa osallistujien kannalta hankaliin tilanteisiin, joissa heidän pitää osata ennakoida aikaisen vaiheen teknologian tulevia sovelluskohteita. On tehokkaampaa, että kaksoiskäyttöteknologioihin suhtaudutaan esim. puiteohjelmassa sallivammin ja vain puhtaasti militäärisovellukset erotetaan omaksi kokonaisuudekseen.

EU:n TKI-ohjelmien avaaminen kaksoiskäyttöteknologioiden kehittämiselle mahdollistaa ohjelmarakenteen selkeyttämisen. Nykyisen EU:n tki-ohjelmien kokonaisuus on pirstaloitunut ja vaikeasti hahmotettava, ja ohjelmien välillä on sekä päällekkäisyyksiä että puutteita. Tämän kokonaisuuden selkeyttäminen ja yksinkertaistaminen on yksi seuraavan ohjelmakauden tärkeimmistä tavoitteista. Ohjelmien ja rahoitus-instrumenttien määrä vähenee, kun moniin tärkeisiin teemoihin (esim. digital, cybersecurity, energy, mobility, health, materials, and space) ei tarvita erillisiä välineitä siviili- ja kaksoiskäyttöteknologioiden kehitykselle.

Kaksoiskäyttöteknologioita koskevat esitykset lisäävät TKI-toiminnan keskinäisiä synergioita ja monipuolistavat tulosten hyödyntämiskanavia. Aloitteessa ehdotetaan muutoksia, joiden avulla eri ohjelmissa tehtyjen löydösten jatkokehittäminen ja hyödyntäminen eri käyttökohteissa helpottuu. Tämä on kannatettavaa jo julkisten varojen tehokkaan ja vaikuttavan käytön näkökulmasta.

Kaksikäyttöteknologioihin liittyy valtava markkinamahdollisuus samanmielisissä kumppanimaissa. Globaalisti puolustusbudjettien kasvu on huimaa, eikä kehityksen uskota lähiaikoina oleellisesti muuttuvan. Viime vuonna globaalisti puolustusbudjetit nousivat 9%, yhteensä USD 2.2 triljoonaa, ja tälle vuodelle odotetaan yhä suurempaa kasvua, kun mm. 18 NATO maata aikoo saavuttaa puolustusmenoissaan 2 prosentin tason suhteessa BKT:een.

Valkoinen kirja vientivalvonnasta

Selvityksessä todetulla tavalla on tärkeää, että valvottujen kaksikäyttötuotteiden luetteloa päivitetään ja huomioidaan myös sisämarkkinoiden toimivuus ja taloudellisen turvallisuuden tavoitteet. Samalla on kuitenkin syytä huomata, että tällaisten luetteloiden ylläpito ja päivitys tulee väistämättä laahaamaan teknologian nopean kehityksen jäljessä. Kun yhä suurempaa osaa uusista teknologioista voidaan hyödyntää kaksikäyttöteknologioina, vientivalvonta voi muodostua raskaaksi ja jäykäksi menettelyksi, jolla on mahdollisesti myös kielteisiä vaikutuksia yritysten liiketoimintojen ketterälle kehittämiselle.

Valkoinen kirja ulospäin suuntautuvista sijoituksista

Esitettyjen menettelyjen korkeiden toteutuskustannusten vuoksi on ymmärrettävää, että selvityksessä suhtaudutaan varauksellisesti komission hahmotteleman ulospäin suuntautuvien investointien seurantajärjestelmän toteutettavuuteen valkoisessa paperissa esitetyssä muodossa ja laajuudessa. Suurvaltojen vastakkainasettelun lisääntyessä ja kokonaisturvallisuutta painottavan kehityksen vahvistuessa joudumme kattavan seurantajärjestelmän puuttuessa varautumaan siihen, että ongelmatilanteisiin on kyettävä reagoimaan nopeasti, tai eurooppalaiset yritykset voivat joutua sanktioiden kohteeksi.

Business Finland luo maailmaa muuttavia menestystarinoita. Business Finland tuottaa kestävää hyvinvointia suomalaiselle yhteiskunnalle.

Business Finland tukee kasvuhakuisia ja kansainvälisille markkinoille suuntaavia yrityksiä. Rahoitamme ja neuvomme innovaatioiden tekemisessä, autamme löytämään oikeat markkinat ja verkostot sekä tuemme kansainvälistymistä ensimmäisistä vientiponnisteluista aina globaaliin laajentumiseen.

Business Finland hankkii jatkuvasti kansainvälisiä yrityksiä kasvattamaan toimintojaan Suomessa. Houkuttelemme myös huippuosaajia sekä matkailijoita nauttimaan pohjoismaisesta elämäntavasta, puhtaasta luonnosta ja kiinnostavista mahdollisuuksista.

Organisaatiossamme työskentelee 720 asiantuntijaa 37 toimipisteessä maailmalla ja 16 toimipaikassa Suomessa. Business Finland on osa Team Finland -verkostoa.

Lisätietoja:

Hannu Kemppainen
puhelin: +358 50 5577818
sähköposti: hannu.kemppainen@businessfinland.fi

Business Finland
